

СУЧАСНА АКТУАЛЬНІСТЬ ІСТОРИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ**Петросян М. А.****Науковий керівник: Катаєв А. В., к. е. н., доц.****Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна**

Управління запасами є однією з найважливіших складових менеджменту як національних, так і міжнародних організацій. Непрофесійне управління ними може викликати серйозні проблеми в результатах діяльності компаній. Наприклад, через недоліки в організації логістики на фармацевтичному підприємстві Pfizer Inc., організація була змушена списати запасів на 212 млн. дол. США, які стали непридатними для подальшого використання в 2010 році [10]. Іншою компанією, яка зіткнулася з проблемами в ланцюзі постачань, стала японська компанія Toyota. Вона славилася в усьому світі своєю грамотною організацією управління запасами за рахунок концепції just-in-time. Це і стало її слабкою стороною під час виникнення надзвичайної події «великого східно-японського землетрусу» 11 березня 2011 року, що зруйнувало весь процес управління ланцюгом постачань та плани виробництва не тільки в самій Японії, але й в усьому світі. Крім того, в річному звіті за 2011 рік говориться, що до звичайної роботи компанія зможе повернутися лише у другій половині 2012 року [13].

Управління запасами – досить традиційна сфера практичної логістичної діяльності, яка стала розвиватися як самостійний напрям на початку 20 років минулого століття. Дане питання детально розроблено в роботах В. І. Сергєєва, А. Н. Стерлігової, Д. Шрайбфедера, Д. Бауерсокса, Д. Уотерса, Ю. І. Рижикова і В. В. Лукинського [1-6]. Методом традиційного аналізу документів релевантної наукової літератури встановлено три концепції управління запасами за історичними етапами: максимізації, оптимізації та мінімізації [2, 4]. В ході дослідження було поставлено і вирішено цільове завдання верифікації ідентифікованих теоретичних концепцій. Для цього методом основного масиву було сформовано емпіричну базу даних з 50 організацій з країн Північної Америки, Європи, Азії, Росії та України, які представляють харчову, фармацевтичну, автомобілебудівну галузі та ін.; проаналізовано їх річні звіти та отримано наступні висновки.

Концепція максимізації запасів – це керівна ідея, яка полягає у доцільності постійного підвищення рівня запасів. Вона заснована на точці зору, що запаси знижують ризики дефіциту, підвищують надійність. В ході історичного аналізу доведено, що наявність високого рівня запасу завжди була синонімом стабільності та фінансового благополуччя підприємства. На пострадянському просторі ця концепція формально не заохочувалась, але фактично була присутня [4]. В теперішніх умовах, як зазначають науковці, вона може бути доцільна для застосування при нестабільному ринковому середовищі та істотних витратах (штрафах) у зв'язку з відсутністю запасів [2]. За результатами емпіричного аналізу не встановлено жодного підприємства, яке б заявило про використання даної концепції на рівні всієї організації. Контент-аналіз за смисловою одиницею «maximization» також не дав позитивного результату.

Концепція оптимізації запасів – це керівна ідея, яка полягає у визнанні необхідності утримання запасу на оптимальному, економічно доцільному рівні.

Вона широко використовує методи дослідження операцій та оптимізацію рівня запасів за різними критеріями, зокрема мінімізації сукупних витрат на їх створення і підтримку. Вона є доцільною за умов можливості прогнозування наступних факторів: попиту, часу доставки сировини, діяльності постачальників і т. д. [2, 4]. Цю концепцію сьогодні використовують компанії Sony corp., Eli Lilly & Co., Kraft Foods Inc. [8, 9, 11]. Наприклад, компанія Sony декларує про відкриття 30 складів в Індії для забезпечення оптимального управління ланцюгом постачань у звіті за 2010 рік [11]. Eli стверджує, що вони мають достатній рівень страхових запасів протягом усього року [8]. Kraft Foods Inc. оптимізує управління ланцюгом поставок з використанням програмного забезпечення Oracle Transport і AutoVLB [10]. Частки матеріальних запасів в активах компаній Sony corp., Kraft Foods Inc. і Eli Lilly & Co. становлять в середньому 6,4 % [8, 9, 11]. Все це підтверджує факт застосування якщо не всієї концепції оптимізації, то окремих її елементів.

Концепція мінімізації – це керівна ідея, яка полягає у намаганні мінімізувати запаси. Вона акцентує увагу на негативному прояві надмірного рівня запасів. Реалізація цього підходу може призвести до того ж самого результату, що й оптимізація. Більш того, методичний апарат в обох випадках може бути ідентичний. Принципова відмінність підходів полягає в тому, що оптимізація проводиться за критеріями не тільки рівня та об'єму запасу, але й витратами на їх утримання, в той час як мінімізація пов'язана виключно з процесом зменшення рівня запасів [4]. Умовами реалізації концепції мінімізації є дуже висока надійність та довіра до постачальників, високий рівень точності прогнозування попиту та висока дисциплінованість всередині компанії. Піонером використання цієї концепції була компанія Toyota. Навіть після наслідків землетрусу 2011 року організація визнає, що вона занадто сильно залежить від постачальників, але рішення цієї проблеми бачить не в накопиченні запасів, а в диверсифікації закупівель [13]. Також прикладом використання концепції в логістичній діяльності, є фармацевтична компанія AstraZeneca PLC, яка в річному звіті за 2010 рік декларує використання бізнес-концепції «бережливе виробництво» (lean production). Цей підхід полягає в максимально можливому скороченні всіх непотрібних витрат виробництва без зміни якості продукції [2, 7]. Мінімізацію запасів так само обрала корпорація Coca-Cola, яка для вирішення проблеми надмірної залежності від постачальників ресурсів (зокрема апельсинів), пропонує не створення запасів концентратів, а диверсифікацію поставок [12]. Використання цими компаніями концепції мінімізації запасів побічно емпірично підтверджується часткою матеріальних запасів в активах підприємств, яка складає в середньому 4 %. Слід відзначити, що серед проаналізованих 50 підприємств цей рівень матеріальних запасів є мінімальним для виробничого сектору.

Таким чином, знайшла емпіричне підтвердження робоча гіпотези про існування трьох логістичних концепцій управління запасами: концепції максимізації, оптимізації та мінімізації. Всі вони є актуальними, затребуваними та перспективними. Обмеження для їх впровадження пов'язане із функціональними та організаційними рівнями та умовами їх застосування.

Список використаних джерел:

1. Бауэрсокс Д. Логистика: Интегрированная цепь поставок / Д. Дж. Бауэрсокс, Д. Дж. Клосс ; [пер. с англ.]. – М. : Олимп-Бизнес, 2008. – 640 с.
2. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / [под общ. и научн. редакцией проф. В. И. Сергеева]. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 976 с.

3. Рыжиков Ю. И. Теория очередей и управление запасами / Ю. И. Рыжиков. – СПб. : Питер, 2001. – 384 с.
4. Стерлигова А. Н. Роль управления запасами в организации успешного бизнеса / А. Н. Стерлигова // Логистика сегодня. – 2004. – № 1. – С. 48-59.
5. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / Д. Уотерс ; [пер. с англ.]. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 503 с.
6. Шрайбфедер Дж. Эффективное управление запасами / Дж. Шрайбфедер ; [пер. с англ.]. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 304 с.